

Ara bé, en època moderna, i primerament només amb caràcter popular, li ha fet progressiva concurrència la variant *màniga* [en el Belvitges, com a variant, no encara en els diccs. del S. XVII]: única usual avui en cat. central i també més o menys en tot el cat. occid. (des del Pallars, «anar en *màniga* de camisa», Tor Vall Ferrera, 1932, fins a Tortosa), a Mall., i també a gran part (sembla que la major part) del P. Val. (potser llevant-ne l'Alt Maestrat i zona alcoiana i del Sud): *màniga* en el Baix Maestrat (Càlig i infra), a Val., Ribera i Xàtiva (J. G. M., 1955). D'ençà que Fabra féu observar, en una *Conversa* de c. 1920, que es podia treure partit d'aquest duplicat, generalitzant *màniga* per a les de vestir, i aprofitant *mànega* com a denominació del tub flexible per a llançar líquids en determinada direcció (substituint el castellanisme *manguera*), aquesta distinció ha estat generalment acceptada.

També s'ha usat per a d'altres usos translàtics. Entre aquests el més conspicu és el meteorològic, que amb caràcter exagerat es pot aplicar a una pluja d'aiguat torrencial; però pròpiament és un núvol en forma d'embut que baixa d'un cúmulus, animat d'un moviment giratori fins a la superfície marina, acc. que ja tenim en la *Cròn.* de Jaume I: «l'altre dia, a hora de vespres, levà's un orre temps de levant --- un arc blau e vermeyl d'aquests que'n dien de S Martí, e levà's una *mànega*, e anà a ferir en la mar, e de blanca que era tornà tota negra» (Ag., 474). Bastant pròxim a aquests dos usos, i també en coses d'aigua, és l'aplicació a parts de la xarxa de pescar: *mànega* a la Penya d'Eivissa és la part de la xarxa on queda tancat el peix: jo diria el cóp, ells em diuen que en l'ús continental és 'bol' (1963); a l'Alt Aragó *mànega* és un dels ormeigs usats per pescar en el riu (no sé si xarxa, però a Echo entenc 'bertrol', 1966).

Per una porció de terreny és sobretot val.: en particular prolongació allargada d'un terme municipal dins un altre o entre dos altres: «L'Horta de Montaverner és una *mànega* o faixa del terme d'aquest poble que es fica entre els de Palomar i Alfarrasí»; o bé la prolongació d'una de les parts d'un terme («fa una *mànega* aquella partida», Almenara, 1962; Carrer la *mànigā* és una de les vies del nucli edificat de Càlig, 1961.⁴

En un aspecte més abstracte, se li degué comparar aquell recurs que li permet a un d'allargar la seva acció en tal o tal sentit; d'on diverses dites: «home astut o de moltes *mànegues*» (DT.O. 1647), *fer mànigues* o *no tenir de què fer mànigues* (i altres locucions afins, DFa.): «quan acabí les 4000 ptes. que cobraré el dia 12, i en tinc per a un mes, si no vénen les 5000 que em deuen de què faré *mànigues*?» en carta d'un honrat parent 1919; i ponderant: *fer mans i mànigues per* --- 'posar-en joc grans recursos'.

Manegat adj. 'proveït de mànigues' («*manegat* de llongues mànegues: manicatus, manuleatus», Busa-N. 1507). *Manegueta* és no sols designació de parts de vestir, sinó ja arrelat des d'antic com a nom de diverses peces de material dur, usades en certes tècniques (així ja en un doc. de 1324, Finke, *Acta Ar.* III, 453); en particular les que hi ha a la borda de la barca: pe-

ces de fusta, d'uns 30-40 cm., clavades a cada costat de l'embarcació, en col·locació paral·lela a la borda, sota d'aquesta, entremig d'escàlem i escàlem, amb dues orelletes sortints en els extrems laterals, als quals amaren certs caps de corda i aparells de vela (L'Escala, 1937; Cabrera, 1969; a les barques de bou o de vaca de Sant Pol, n'hi havia dues a popa i dues a proa, on es lligaven l'orsapop i el davant, 1928).

Manegot 'espècie de maneguí de tela de sac per als braços del segador' (Llucmajor, *Boll. del Dicc. de la Llengua Catalana* XIV, 207); però en català oriental és *mangot*, espècie de mitena o maneguí de la pagesa, que Josep Castell (1928) descriu junt amb el *gipó* com a part essencial del vestit típic de les pageses de Torroella de Montgrí en els anys de 1850; en una Gatada de Pitarra, en una escena entre antics promesos que dubten, però...: «ALEIX: Una memòria do'm de l'entrevista. TANA --- aquí tens un *mangot*. ALEIX --- lo que t'estimo això (*fent-li petons*)» (Galades i S. P., 464); *mangotxo* tort. Semblantment s'usà *mangueta* per a una mena de xeringa: «MEDIGINES: *purga* --- ajuda: enema, clyster; la *mangueta* o xeringa: instrumentum quod, ad proluenda ventris recrementa, sedi insertur, vel clyster», OPou (*ThPu.*, 239). *Manegot*: ²⁵ *Manegada. Maneguera. Maneguí* [1415], localment *mangui, manguinet. Esmanegar, -at. Sobremànega, -niga. Sotamànega. Manicat.*

Mànec [1301], del ll. vg. MANĪCUM, extret de MANICA, que en llatí ja designava el ganxo o garfidor d'abordatge, i que ha passat a totes les llengües romàniques d'Occident com a nom del mànec d'un ganivet i instruments semblants (it. *mànico*, cast. *mango* etc., fr. *manche* m. influït formalment per *manche* 'màniga', oc. *marginue, mange*); MANICUM no apareix en textos literaris, però sí almenys en algunes glosses (CGL v, 174, 115, cf. p. 507; Densuşianu, *Rom.* xxviii, 66): «lenya --- a ops de *mànechs*», 1301 (BSAL XI, 313); «Ordonament del bosc de Perelós --- de Perpnyà --- adordonaren los damont ditz prohomes --- que negú hom no gaus taylar --- tant solamente que homes d'Òpol o de Pereylós pusquen taylar e penre *mànechs*, dentals e autres asines d'aper», 1306 (RLR VII, 51); «monges --- ornant --- d'altres coses excessives, no pertanyens a persona pobra --- aportant coltells ab *mànec* de vori ornats ab viroylles d'argent», Eiximenis (*Dones*, § 301, *EntreDL* I, 202.30). «Axada o lligó: pastinum; lo *mànec* --- lo tesconet --- posar lo *mànec* ---; *desmanegar-se*: elabi, excidere ex manubrio», «lo *mànec* del rem: manubrium, capulus», OPou (*ThPu.*, 84, 70).

Avui en dia continua essent d'ús general, amb aplicació a diverses eines (cf. *Costum. de la Manc.* I, s. v.), fins als extrems del domini lingüístic, pel Nord fins al límit occità (*mánik* de la dalla, del càvec i altres eines, Cardós i Vall Ferrera, 1932-4); i els pobles del Nord rossellonès (*lu mánek* de la picassa, Pià); si bé en aquesta zona extrema sembla haver circulat també la forma occitanoide *marginue*, judicant pel derivat *desmargar*, que estenen fins a significar 'derruir' («el portal el van *desmargar*», Pià) o 'espatllar' («l'hi van des-